

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 8 Οκτωβρίου 2024, με την ακόλουθη σύνθεση: Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομάτη και Νικόλαος Βόγκας, Σύμβουλοι, Ευθύμιος Καρβέλης και Αθανασία - Μυροφόρα Σιδηροπούλου, Πάρεδροι με συμβουλευτική ψήφο.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, Προϊστάμενη της Γραμματείας του Τμήματος.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Ευαγγελία Σεραφή, ως νόμιμη αναπληρώτρια του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κώλυμα.

Για να δικάσει την από 3.8.2020 (ΑΒΔ: [REDACTED]) έφεση του αγροτικού συνεταιρισμού με την επωνυμία «[REDACTED] [REDACTED]» με ΑΦΜ [REDACTED], που εδρεύει στον Δαμαριώνα Νάξου, όπως νομίμως εκπροσωπείται, ο οποίος παραστάθηκε δια της πληρεξούσιας δικηγόρου του [REDACTED] (ΑΜ/ΔΣΑ [REDACTED]).

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, το οποίο παραστάθηκε δια της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αντωνίας - Ευανθίας Βασιλοπούλου (ΑΜ 358).

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση, άλλως, η μεταρρύθμιση της [REDACTED] πράξης καταλογισμού του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε:

Την πληρεξούσια δικηγόρο του εκκαλούντος Συνεταιρισμού, η οποία ζήτησε την παραδοχή της έφεσης.

Τη δικαστική πληρεξούσια του Ελληνικού Δημοσίου, η οποία ζήτησε την απόρριψη της έφεσης. Και

Την Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία ανέπτυξε την από 8.10.2024 έγγραφη γνώμη της και πρότεινε την παραδοχή της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε σώμα εξ αποστάσεως (με τηλεδιάσκεψη), σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 295 του ν. 4700/2020, στις 20 Δεκεμβρίου 2024 και στις 17 Ιανουαρίου 2025, καθώς και στις 25 Φεβρουαρίου 2025 σε αίθουσα του Καταστήματός του, με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του, κατά την οποία ο Πρόεδρος Ευθύμιος Καρβέλης είχε μεν προαχθεί, με το από 4.12.2024 προεδρικό διάταγμα (Γ' 4109/16.12.2024) σε Σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, μετείχε όμως, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 293 παρ.2 εδ. β' του ν. 4700/2020, με τον βαθμό του Παρέδρου, τον οποίο έφερε κατά τη συζήτηση της υπόθεσης.

Άκουσε την εισήγηση της Παρέδρου Αθανασίας - Μυροφόρας Σιδηροπούλου.

Αφού μελέτησε τη δικογραφία

Σκέφθηκε κατά τον νόμο:

1. Για την άσκηση της υπό κρίση έφεσης καταβλήθηκε το προσήκον παράβολο (βλ. το ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό πληρωμής ηλεκτρονικού παραβόλου 720780757955 0414 0006 της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης). Με την έφεση αυτή, όπως οι λόγοι της αναπτύσσονται στο κατατεθέν από 15.10.2024 υπόμνημα, ζητείται η ακύρωση, άλλως, η μεταρρύθμιση της [REDACTED] απόφασης του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με την οποία καταλογίσθηκε ο εκκαλών Συνεταιρισμός με το ποσό των 156.000,00 ευρώ που φέρεται ότι έλαβε αχρεωστήτως κατά την υλοποίηση του επενδυτικού του σχεδίου «Εκσυγχρονισμός Ελαιοτριβείου», το οποίο είχε ενταχθεί

στη Δράση 7.1.γ «Ιδρύσεις ή εκσυγχρονισμός ή μετεγκατάσταση ελαιοτριβείων αποκλειστικά και μόνο σε απομακρυσμένες ορεινές ή νησιωτικές περιοχές (εκτός Κρήτης)» του Μέτρου 2.1 «Επενδύσεις στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων» του Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου», προγραμματικής περιόδου 2000 - 2006. Η έφεση, κατά το μέρος που με αυτήν ζητείται η ακύρωση κάθε άλλης συναφούς, προγενέστερης ή μεταγενέστερης πράξης ή παράλειψης της Διοίκησης, η οποία δεν προσδιορίζεται ειδικά, είναι αόριστη και ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης, ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη. Κατά τα λοιπά, η ίδια έφεση έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και νομοτύπως, επομένως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να ερευνηθεί περαιτέρω ως προς τη βασιμότητα των προβαλλόμενων με αυτή λόγων.

2. Το δίκαιο της Ένωσης διακρίνεται για τα ακόλουθα ουσιώδη χαρακτηριστικά του: i. την προέλευσή του από αυτόνομη πηγή δικαίου, την οποία αποτελούν οι Συνθήκες, ii. την υπεροχή του έναντι του δικαίου των κρατών μελών και iii. το άμεσο αποτέλεσμα πλήθους διατάξεων που εφαρμόζονται τόσο στους πολίτες των κρατών μελών όσο και στα ίδια τα κράτη μέλη. Βάσει των ουσιωδών αυτών χαρακτηριστικών του ενωσιακού δικαίου έχει διαμορφωθεί ένα συγκροτημένο πλέγμα αρχών, κανόνων και εννόμων σχέσεων που τελούν σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους και δεσμεύουν αμοιβαία την ίδια την Ένωση και τα κράτη μέλη της, αλλά και τα κράτη μέλη μεταξύ τους (βλ., μεταξύ άλλων, ΔΕΕ απόφ. της 10.12.2018, Wightman κ.λπ., C-621/18, σκ. 45). Άλλωστε, το ΔΕΕ στις θεμελιακές της ενωσιακής έννομης τάξης νομολογιακές του τομές ρητώς περιλαμβάνει την αρχή της υπεροχής (απόφ. της 15.7.1964, Costa κατά ENEL, C-6/64), την αρχή του αμέσου αποτελέσματος (απόφ. της 5.2.1963, Van Gend en Loos, C-26/62), καθώς και την αρχή της ευθύνης των κρατών μελών επί παραβιάσεων του ενωσιακού δικαίου (απόφ. της 19.11.1991, Francovich, C-6/90 και C-9/90 συνεκδ.), δοθέντος ότι πρόκειται για αρχές που διασφαλίζουν την κανονιστική συνοχή και ομοιομορφία στην ενωσιακή έννομη τάξη, την ασφάλεια του δικαίου, καθώς και την ισότητα μεταξύ των κρατών μελών αλλά και μεταξύ των ίδιων των πολιτών της Ένωσης. Επιπλέον, η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, η οποία κατά τα ανωτέρω είναι εγγενής στο σύστημα των Συνθηκών,

κατοχυρώνει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης έναντι του δικαίου των κρατών μελών και επιβάλλει σε όλες τις αρχές των κρατών μελών την υποχρέωση να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων της, το δε δίκαιο των κρατών μελών δεν μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα που αναγνωρίζεται στους κανόνες αυτούς στο έδαφος των εν λόγω κρατών (ΔΕΕ, απόφ. της 24.6.2019, *Porławski*, C-573/17, σκ. 53 - 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Ειδικότερα, η αρχή της υπεροχής επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια όταν αυτά αποφαινόμενα επί των διαφορών, που έχουν επιληφθεί στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, να ερμηνεύουν, στο μέτρο του δυνατού, το εσωτερικό τους δίκαιο, βάσει των αναγνωρισμένων από το εσωτερικό δίκαιο ερμηνευτικών μεθόδων κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης (ΔΕΕ, απόφ. της 19.12.2013, *Koushkaki*, C-84/12, σκ. 75 - 76, πρβλ. απόφ. της 8.11.2016, *Ognyanov*, C-554/14, σκ. 59, απόφ. της 29.6.2017, *Porławski*, C-579/15, σκ. 31) ή και να μεταβάλουν κατά περίπτωση μία πάγια νομολογία, εάν αυτή στηρίζεται σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 6.2.2025, *Εμπορική Σερρών*, C-42/24, σκ. 35 - 36), ώστε να κατοχυρώνεται η πλήρης αποτελεσματικότητα της κρίσιμης ενωσιακής πράξης στη δεδομένη περίπτωση και να δίδεται εν τέλει μια λύση σύμφωνη τόσο με το γράμμα όσο και με τον σκοπό, τον οποίο επιδιώκει η πράξη αυτή.

Η ως άνω αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας των κανόνων του εθνικού δικαίου οριοθετείται από τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε από την αρχή της ασφάλειας του δικαίου, ενώ δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για *contra legem* ερμηνεία του εθνικού δικαίου (ΔΕΕ, απόφ. της 1.8.2022, *Sea Watch*, C-14/21 και C-15/21, σκ. 83 - 84, πρβλ. απόφ. της 24.1.2012, *Dominguez*, C-282/10, σκ. 25), στις περιπτώσεις που το γράμμα της εθνικής διάταξης είναι σαφές και μονοσήμαντο και δεν συμβιβάζεται κατά τα φαινόμενα με το γράμμα του εφαρμοστέου ενωσιακού κανόνα, δεδομένου ότι ο εθνικός δικαστής προβαίνει σε ερμηνεία και εφαρμογή των σχετικών ρυθμίσεων του εσωτερικού δικαίου, εντός των ορίων της δικαιοδοσίας του, χωρίς να δύναται να επεκτείνει την ερμηνευτική του αρμοδιότητα σε τέτοιο βαθμό, ώστε να υποκαταστήσει τη νομοθετική εξουσία (βλ. τις από 25.11.2015 προτάσεις του

Γενικού Εισαγγελέα στην υπόθεση C-441/14, DI, σημ. 68). Στην περίπτωση δε που είναι αδύνατη, κατά τα ανωτέρω, η σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης ερμηνεία της εθνικής κανονιστικής ρύθμισης, η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο, στο οποίο έχει ανατεθεί στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του η εφαρμογή των κανόνων του δικαίου της Ένωσης, την υποχρέωση να διασφαλίζει τη νομική προστασία που οι κανόνες αυτοί παρέχουν στους πολίτες του κράτους μέλους και να επιβεβαιώνει το πλήρες αποτέλεσμα αυτών, αφήνοντας, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο, αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, έστω και μεταγενέστερη, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε δια της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας (ΔΕΕ απόφ. της 18.1.2022, Thelen Technopark Berlin GmbH, C-261/20, σκ. 25 - 28, 30, πρβλ. απόφ. της 19.1.2010, Küçükdeveci, C-555/07, σκ. 45, 51).

3. Με τις διατάξεις του Κανονισμού 1260/1999 του Συμβουλίου της 21ης Ιουνίου 1999 «περί γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά Ταμεία» (ΕΕ L 161) οργανώθηκε το θεσμικό καθεστώς των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων των διαρθρωτικών Ταμείων και λοιπών φορέων της Κοινότητας, οι οποίες μπορούν να υλοποιούνται, μεταξύ άλλων, με την ένταξή τους σε επιχειρησιακά προγράμματα (άρθρο 9 στοιχείο ε). Οι κατ' ιδίαν πράξεις, ήτοι τα έργα ή οι δράσεις, που απαιτούνται για την υλοποίηση μίας παρέμβασης, στο πλαίσιο του εκάστοτε επιχειρησιακού προγράμματος, εκτελούνται από τους τελικούς δικαιούχους, στο πλαίσιο δε της εταιρικής σχέσης και κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, η ευθύνη για την υλοποίησή τους και ο έλεγχός τους ανατίθεται, κατ' αρχήν, στα κράτη μέλη, τα οποία υποχρεούνται να λάβουν, μεταξύ άλλων, τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη και τη δίωξη των παρατυπιών, καθώς και την ανάκτηση των μη ορθώς διατεθέντων κονδυλίων, με την επιβολή, εφόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση, δημοσιονομικών διορθώσεων (άρθρο 8), διασφαλίζοντας έτσι ότι τα κονδύλια που τίθενται στη διάθεσή τους χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις αρχές της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης (άρθρο 38, βλ. ΕλΣυν Έβδ. Τμ. 130/2023, σκ. 2). Το άρθρο 30 του Κανονισμού,

όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο ένταξης του επενδυτικού σχεδίου του εκκαλούντος στο ΕΠ «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 - 2006» (8.11.2006), μετά την τροποποίησή του με τους Κανονισμούς 1447/2001 (ΕΕ L 198), 1105/2003 (ΕΕ L 158) και 173/2005 (ΕΕ L 29), ορίζει: «Επιλεξιμότητα. 1. Οι δαπάνες που συνδέονται με πράξεις είναι επιλέξιμες για συμμετοχή των Ταμείων μόνον εάν οι πράξεις αυτές εντάσσονται στην αφορώμενη παρέμβαση (...). 3. Οι συναφείς εθνικοί κανόνες εφαρμόζονται στις επιλέξιμες δαπάνες, εκτός εάν η Επιτροπή θεσπίσει, εφόσον χρειαστεί, κοινούς κανόνες επιλεξιμότητας των δαπανών (...). 4. Τα κράτη μέλη βεβαιούνται ότι, μια πράξη διατηρεί το δικαίωμά της στη συμμετοχή των Ταμείων, μόνον εάν, επί διάστημα πέντε ετών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης της αρμόδιας εθνικής αρχής ή της διαχειριστικής αρχής σχετικά με τη συμμετοχή των Ταμείων, η πράξη αυτή δεν υποστεί σημαντική τροποποίηση, η οποία: α) να επηρεάζει τη φύση της ή τους όρους πραγματοποίησής της ή να παρέχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα σε μια επιχείρηση ή δημόσιο οργανισμό και β) να απορρέει είτε από μεταβολή της φύσης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μιας υποδομής είτε από τη διακοπή ή τη μετεγκατάσταση μιας παραγω[γι]κής δραστηριότητας (...). Σε περίπτωση αλλαγής αυτού του είδους, εφαρμόζεται το άρθρο 39». Το δε άρθρο 39 του ίδιου Κανονισμού ορίζει: «1. Τα κράτη μέλη φέρουν κατά πρώτο λόγο την ευθύνη για τη δίωξη των παρατυπιών, ενεργώντας κατόπιν αποδείξεων για οιαδήποτε μείζονα τροποποίηση επηρεάζει τη φύση ή τους όρους εφαρμογής ή ελέγχου μιας παρέμβασης, και πραγματοποιώντας τις αναγκαίες δημοσιονομικές διορθώσεις. Το κράτος μέλος πραγματοποιεί τις δημοσιονομικές διορθώσεις που απαιτούνται σε σχέση με την επί μέρους ή τη συστηματικής φύσεως παρατυπία. Οι διορθώσεις που πραγματοποιούνται από το κράτος μέλος συνίστανται σε ολική ή μερική κατάργηση της σχετικής κοινοτικής συμμετοχής (...)».

4. Με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του Κανονισμού 1260/1999, πέραν της έννοιας της επιλεξιμότητας -βάσει της οποίας οι δαπάνες που συνδέονται με πράξεις είναι επιλέξιμες για συμμετοχή των Ταμείων μόνο υπό τους όρους που οι πράξεις αυτές εντάσσονται στην εκτελούμενη παρέμβαση- και προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα και η μακροχρόνια επίπτωση της

παρέμβασης των Ταμείων, καθιερώνεται η ενωσιακή αρχή της διάρκειας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η επιλεξιμότητα των πράξεων που εκτελεί ο δικαιούχος των κονδυλίων πρέπει να διατηρείται επί ορισμένο χρονικό διάστημα (πέντε ετών), ώστε οι επενδύσεις, οι οποίες πραγματοποιούνται σε περιφερειακές επιχειρήσεις και υποδομές να είναι αποτελεσματικές, να χρησιμοποιούνται με ορθό τρόπο και να μπορούν να αποσβεστούν σε εύλογο χρόνο (βλ. και αιτιολογική σκέψη 41 του Κανονισμού). Σκοπός του νομοθέτη της Ένωσης είναι να εξασφαλιστεί ότι κάθε έργο που συγχρηματοδοτείται από τα διαρθρωτικά Ταμεία συνεχίζει, επί ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, να ανταποκρίνεται στις αρχές της υλικής και γεωγραφικής επιλεξιμότητας, οι οποίες προβλέπονται, μεταξύ άλλων, από το άρθρο 30 παράγραφος 1 του ως άνω Κανονισμού και προδιαγράφονται από τους σκοπούς της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, τους οποίους επιδιώκει η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση (βλ. απόφ. ΔΕΕ της 14.11.2013, *Comune di Ancona*, C-388/12, σκ. 27 - 28, ΕλΣυν Ολομ. 1819/2021 σκ. 17 - 18). Μετά την πάροδο της κατά τα ανωτέρω οριζόμενης πενταετίας λήγουν πλέον οι μακροχρόνιες δεσμεύσεις του δικαιούχου ως προς τη διατήρηση και μη ουσιώδη τροποποίηση της επένδυσης, θεωρείται δε ότι έχει επιτευχθεί ο σκοπός λήψης της χρηματοδοτικής συνδρομής και, κατά λογική συνέπεια, ο επενδυτής μπορεί ελεύθερα να μεταβάλει ή ακόμα και να διακόψει τη λειτουργία της. Με τον τρόπο αυτόν αφενός διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα της δράσης των ανωτέρω Ταμείων και αφετέρου αποφεύγεται η καταστρατήγηση των οικείων διατάξεων, αφού αποτρέπεται ο κίνδυνος χρηματοδότησης έργων, τα οποία, αφού εκτελεστούν, παύουν πλέον να εκπληρώνουν τους στόχους, για τους οποίους χορηγήθηκε η ενωσιακή χρηματοδότηση. Επιπλέον, εξασφαλίζεται ότι η χρηματοδότηση θα χορηγηθεί σε επιχειρήσεις, των οποίων οι φορείς έχουν σοβαρή πρόθεση να συμβάλουν στην εκπλήρωση των επιδιωκόμενων από τον Κανονισμό σκοπών και θα καταστεί δυνατή η απόδοση των προσδοκώμενων οικονομικών και κοινωνικών αποτελεσμάτων της εγκρινόμενης κάθε φορά επένδυσης (ΕλΣυν Έβδ. Τμ. 1662, 758/2021). Περαιτέρω, ο εν λόγω Κανονισμός 1260/1999, οι ρυθμίσεις του οποίου κατισχύουν των αντίστοιχων του εθνικού δικαίου, καθορίζει, με αποκλειστικό τρόπο (βλ. άρθρο 30 παρ. 4 αυτού), τις προϋποθέσεις σχετικά με τη

διάρκεια των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων για διάστημα πέντε (5) ετών από την έγκριση της χρηματοδοτικής συνδρομής, προκειμένου να διατηρηθεί το δικαίωμα στην ενωσιακή χρηματοδότηση, ως εκ τούτου, το ζήτημα αυτό έχει σαφώς εξαιρεθεί από το πεδίο του εθνικού δικαίου (ΔΕΕ, απόφ. της 13.7.2023, Αχίλλειον Ανώνυμη Ξενοδοχειακή Εταιρεία, C-313/22, σκ. 74, ΕλΣυν Ολομ. 1376/2021, σκ. 8, Έβδ. Τμ. 1620/2023, βλ., κατ' αναλογία, ΔΕΕ απόφ. της 8.5.2019, Järvelaev, C-580/17, σκ. 79 - 80, 82).

5. Ακολούθως, ο Κανονισμός (ΕΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) αριθ. 2988/1995 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1995 «σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (ΕΕ L 312), ο οποίος, δυνάμει του άρθρου 11 αυτού, τέθηκε σε ισχύ στις 26.12.1995, ορίζει στο άρθρο 1 ότι: «1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης] θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του δικαίου [της Ένωσης]. 2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του δικαίου [της Ένωσης] που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός [της Ένωσης] ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από [την Ένωση], είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό [της Ένωσης], είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη», στο άρθρο 3 ότι: «1. Η προθεσμία παραγραφής της δίωξης είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας που ορίζεται στο άρθρο 1 παράγραφος 1. Ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών. Για τις διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, η παραγραφή τρέχει από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. Για τα πολυετή προγράμματα η προθεσμία παραγραφής συνεχίζεται σε κάθε περίπτωση ως την τελική ολοκλήρωση του προγράμματος. Η παραγραφή της δίωξης διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται εις γνώσιν του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας. Η προθεσμία παραγραφής αρχίζει και πάλι να τρέχει μετά από κάθε διακοπή της. Εντούτοις, η παραγραφή επέρχεται το αργότερο κατά τη λήξη χρονικού

διαστήματος ίσου τουλάχιστον του διπλάσιου της προθεσμίας παραγραφής, εφόσον η αρμόδια αρχή δεν έχει επιβάλει κάποια κύρωση, εκτός από τις περιπτώσεις που η διοικητική διαδικασία ανεστάλη σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1 (...). 3. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια εφαρμογής προθεσμίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στις παραγράφους 1 και 2 αντιστοίχως» και, στο άρθρο 4, ότι: «1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους: - με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών, - με την ολική ή μερική κατάπτωση της εγγύησης που έχει συσταθεί για την υποστήριξη της αίτησης παρασχεθέντος οφέλους ή για την είσπραξη προκαταβολής. 2. Η εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 1 περιορίζεται στην αφαίρεση του εξασφαλισθέντος οφέλους προσαυξημένου, εφόσον προβλέπεται, με τόκους που δύνανται να καθοριστούν κατ' αποκοπήν (...)).».

6. Στο εθνικό δίκαιο ο έλεγχος των δαπανών των πράξεων και των επιχειρησιακών προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από ενωσιακούς πόρους, καθώς και η διόρθωση των λογαριασμών και η αναζήτηση των τυχόν αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών ρυθμίζονταν, κατά τον κρίσιμο χρόνο ένταξης του επενδυτικού σχεδίου του εκκαλούντος στο ΕΠ «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου 2000 - 2006» (8.11.2006), από τις γενικές διατάξεις του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (Α' 247/27.11.1995), το άρθρο 102 του οποίου ορίζει ότι: «Χρηματοδοτήσεις, ενισχύσεις ή επιδοτήσεις σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς που καταβάλλονται στα πλαίσια κοινοτικών πολιτικών από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναζητούνται από το Δημόσιο, εφόσον διαπιστωθεί από τα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα ότι έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως (...)» και, το άρθρο 103, ότι: «Η αναζήτηση των χρηματικών ποσών του προηγούμενου άρθρου υπόκειται σε παραγραφή εντός πενταετίας από την ημερομηνία διαπίστωσης της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου (...)».

7. Με τις διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 1 του Κανονισμού 2988/1995 -ο οποίος εισάγει γενικούς κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις που πρέπει να επιβληθούν για συντρέχουσες δυνάμει του δικαίου της Ένωσης παρατυπίες, με σκοπό την καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της σε όλους τους τομείς (ΔΕΕ αποφ. της 2.3.2017, Glencore Céréales France, C-584/15, σκ. 23 - 24) και με βάση την αρχή της ασφάλειας δικαίου (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 5.3.2019, Eesti Pagar, C-349/17 σκ. 112 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)- θεσπίζεται ένας γενικός κανόνας παραγραφής, ο οποίος εφαρμόζεται, όταν δεν υφίστανται ειδικές διατάξεις στην οικεία τομεακή νομοθεσία για το ζήτημα της παραγραφής. Ο κανόνας αυτός ισχύει για κάθε παρατυπία (όπως αυτή προσδιορίζεται στο άρθρο 1 παρ. 2 του εν λόγω Κανονισμού) που θίγει τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, ήτοι, τόσο για τις παρατυπίες που οδηγούν στην επιβολή διοικητικής κύρωσης, υπό την έννοια του άρθρου 5, όσο και για τις παρατυπίες, για τις οποίες έχει επιβληθεί διοικητικό μέτρο με αντικείμενο την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους, κατά το άρθρο 4 του εν λόγω Κανονισμού (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 11.6.2015, Pfeifer & Langen, C-52/14 σκ. 20 - 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Ειδικότερα, το άρθρο 3 παρ. 1 του ανωτέρω Κανονισμού ορίζει τετραετή προθεσμία παραγραφής της δίωξης, ενώ τίθεται ως απώτατο όριο για την παραγραφή των διώξεων των παρατυπιών το διπλάσιο της κατά τα ανωτέρω τετραετούς προθεσμίας παραγραφής (οκταετία). Η παραγραφή εκκινεί από τη διάπραξη της παρατυπίας (εδ. α'), με εξαίρεση τις διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, που το σημείο εκκίνησης ορίζεται από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία (εδ. β'), ενώ για τον υπολογισμό της οκταετούς προθεσμίας παραγραφής από την παύση της διαρκούς παρατυπίας, πλην της περίπτωσης άσκησης ποινικής δίωξης κατ' άρθρο 6 παρ. 1 του Κανονισμού, οι πράξεις διερεύνησης και δίωξης, που εκδίδονται από την αρμόδια αρχή και φέρονται σε γνώση του ενδιαφερομένου, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 εδ. γ' του Κανονισμού δεν επιφέρουν κανένα διακοπτικό αποτέλεσμα (ΔΕΕ, απόφ. της 11.6.2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, σκ. 72, βλ. ΕΛΣυν Έβδ. Τμ. 118/2023, σκ. 13). Δοθέντος δε ότι, κατά το άρθρο 1 παρ. 2 του ανωτέρω Κανονισμού, η ύπαρξη παρατυπίας προϋποθέτει παράβαση διάταξης του ενωσιακού δικαίου που

προκύπτει «από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα», όταν η παράλειψη που προκαλεί την παράβαση της διάταξης του ενωσιακού δικαίου συνεχίζεται, η παρατυπία χαρακτηρίζεται ως «διαρκής» υπό την έννοια του άρθρου 3 παρ. 1 εδ. β' του ανωτέρω Κανονισμού (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 2.12.2004, José Martí Peix SA, C-226/03 σκ. 16 -17, πρβλ. ΕλΣυν Έβδ. Τμ. 1620/2023).

8. Υπό το ως άνω εκτεθέν πλαίσιο, προκύπτει ότι ο Κανονισμός 2988/1995 οριοθετεί χρονικά τις ενέργειες των εθνικών αρχών που διαπίστωσαν παρατυπίες, ορίζοντας συγκεκριμένες προθεσμίες παραγραφής και χρονικά σημεία εκκίνησης αυτών, ώστε να μην ενθαρρύνεται η απραξία των εθνικών αρχών ως προς τη δίωξη των παρατυπιών και, παράλληλα, να μην αφήνονται οι επιχειρηματίες έκθετοι, τόσο σε μια μακρά περίοδο ανασφάλειας δικαίου όσο και στον κίνδυνο να μην είναι πλέον σε θέση να αποδείξουν το νομότυπο χαρακτήρα των επίδικων πράξεών τους (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 6.2.2025, Εμπορική Σερρών C-42/24, σκ. 31 και κατ' αναλογία απόφ. της 11.6.2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, σκ. 64 και 68). Για τον ίδιο λόγο άλλωστε, πέραν της προβλεπόμενης στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 3 τετραετούς προθεσμίας παραγραφής, ο Κανονισμός θέτει επιπρόσθετα ένα ανώτατο, απόλυτο και μη δεκτικό διακοπής, με την επιφύλαξη της διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 6, χρονικό όριο παραγραφής της δίωξης των παρατυπιών, ίσο με το διπλάσιο της κατά τα ανωτέρω σχετικώς οριζόμενης, εντός του οποίου η αρμόδια διοικητική αρχή είναι υποχρεωμένη να λάβει όλες τις τυχόν κυρώσεις ή τα διοικητικά μέτρα που αποσκοπούν στην ανάκτηση του αχρεωστήτως χορηγηθέντος οικονομικού οφέλους, προκειμένου να ενισχυθεί η ασφάλεια δικαίου των οικονομικών φορέων και να εμποδιστεί η επ' αόριστον παράταση της παραγραφής διώξεων που αφορούν σε μία παρατυπία, μέσω επαναλαμβανόμενων πράξεων που τη διακόπτουν, ενώ δεν επιτρέπεται στα κράτη μέλη να παραβλέψουν την τήρηση της τελευταίας αυτής προθεσμίας, δεχόμενα ότι αυτή (προθεσμία) εκκινεί από χρονικό σημείο που θα την καθιστούσε, κατ' ουσίαν, κενή περιχομένου. Συνεπώς, το άρθρο 3 παρ. 3 του ίδιου Κανονισμού, περί της δυνατότητας εφαρμογής εθνικής προθεσμίας παραγραφής μεγαλύτερης της προβλεπόμενης στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου (βλ., πάντως, ΔΕΕ απόφ. της 5.5.2011, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Ze Fu Fleischhandel και Vion Trading, C-

201/10 και C-202/10, σκ. 37 και 38 και απόφ. της 17.9.2014, Cruz & Companhia Lda, C-341/13, σκ. 59), η οποία ρυθμίζεται ήδη από εθνικές διατάξεις προγενέστερες της ημερομηνίας έκδοσης του ανωτέρω Κανονισμού, όπως εκείνη του άρθρου 103 του ν. 2362/1995 (βλ. ΕλΣυν Ολομ. 1310/2022, σκ. 8 και 9), δεν παρέχει και την ευχέρεια στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από το μνημονευόμενο στο άρθρο 3 παρ. 1, εδ. α' και β' του Κανονισμού χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής, το οποίο ορίζεται απαρέγκλιτα ως η ημερομηνία διάπραξης της παρατυπίας ή, σε περίπτωση επαναλαμβανόμενης ή διαρκούς παρατυπίας, ως η ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε η παρατυπία. Τούτο δε σημαίνει ότι η ημερομηνία, κατά την οποία οι εθνικές αρχές λαμβάνουν γνώση μιας παρατυπίας ή διαπιστώνουν μια παρατυπία, δεν ασκεί επιρροή στον χρόνο κίνησης της προθεσμίας για τη συμπλήρωσή της (ΔΕΕ απόφ. της 6.2.2025, Εμπορική Σερρών, C-42/24, σκ. 31 - 34, βλ. ΕλΣυν Ολομ. 1440/2022, σκ. 25 και 26 και 1310/2022, σκ. 12). Σημειωτέον ότι στο Δικαστήριο του κράτους μέλους εναπόκειται να κρίνει κυριαρχικά εάν η τήρηση της απαίτησης αυτής για το κρίσιμο χρονικό σημείο έναρξης της παραγραφής μπορεί να διασφαλιστεί στο πλαίσιο της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εσωτερικού δικαίου ή, σε περίπτωση που δεν υφίσταται τέτοια δυνατότητα, εάν συνεπάγεται τη μη εφαρμογή του συνόλου ή μέρους των ως άνω διατάξεων (βλ. ΔΕΕ απόφ. της 6.2.2025, Εμπορική Σερρών, C-42/24, σκ. 35).

Τούτων δοθέντων, δεν δύναται το παρόν Τμήμα, για τη διασφάλιση της ως άνω απαίτησης σχετικά με το κρίσιμο χρονικό σημείο έναρξης της παραγραφής, να προβεί εν προκειμένω σε σύμφωνη προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία της προαναφερόμενης εθνικής διάταξης του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, δεδομένου ότι τούτο θα παρείχε έρεισμα για *contra legem* ερμηνεία αυτής, αφού, ρητώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφιβολίας, θεσπίζει ως χρονικό σημείο έναρξης της προβλεπόμενης σ' αυτήν πενταετούς προθεσμίας παραγραφής την ημερομηνία, κατά την οποία διαπιστώθηκε η αχρεώστητη ή παράνομη είσπραξη από τις αρμόδιες αρχές. Συνεπώς, η κατά τα ανωτέρω υποχρέωση διασφάλισης της πλήρους αποτελεσματικότητας του μηχανισμού παραγραφής των παραβάσεων του Κανονισμού 2988/1995, υπό το πρίσμα της γενικώς ισχύουσας αρχής της

ασφάλειας δικαίου, επιτάσσει τη μη εφαρμογή της εν λόγω ρύθμισης του άρθρου 103 του ν. 2362/1995 συνολικά, καθώς ενδεχόμενη εν μέρει τήρηση του γράμματος αυτής θα συνεπαγόταν στην πράξη ανεπίτρεπτη αναδιατύπωση των όρων εφαρμογής του εσωτερικού κανόνα περί παραγραφής από τον εθνικό δικαστή και την εκ μέρους του θεσμική υποκατάσταση του νομοθετικού οργάνου, κατά παράβαση της βασικής συνταγματικής αρχής της διάκρισης των λειτουργιών (άρθρο 26 παρ.1 και 3 του Συντάγματος). Ακολουθώντας, εφαρμοστέες κατά την κρίση του Τμήματος είναι αποκλειστικά οι ρυθμίσεις του υπερέχοντος, δεσμευτικού, σε κάθε περίπτωση, ως προς όλα τα μέρη του, και ισχύοντος άμεσα σε κάθε κράτος μέλος, Κανονισμού.

9. Η 450/393393/5188/29.8.2001 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωργίας (Β' 1176), με την οποία καθορίστηκε η διαδικασία υπαγωγής επενδυτικών σχεδίων μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων σε προγράμματα ενίσχυσης για την περίοδο 2000 - 2006, καθώς και η διαδικασία καταβολής των ενισχύσεων στους δικαιούχους, ορίζει στο άρθρο 18 ότι: «1. Ημερομηνία έναρξης εργασιών θεωρείται η ημερομηνία της θετικής γνωμοδότησης της επένδυσης από την Γνωμοδοτική Επιτροπή Έγκρισης των Επενδυτικών Σχεδίων του Υπ. Γεωργίας (...», στο άρθρο 22 ότι: «(...) 8. Τροποποιήσεις που συνεπάγονται μείωση της δυναμικότητας ή μείωση του μεγέθους ή των ποσοτήτων των προβλεπομένων εργασιών υπό την αίρεση ότι οι μεταβολές δεν είναι τέτοιας έκτασης που να επηρεάζουν την βιωσιμότητα της επένδυσης συνεπάγονται και μείωση των ενισχύσεων ανεξάρτητα αν το προκύπτον κόστος μετά την τροποποίηση είναι μεγαλύτερο του αρχικά προβλεφθέντος (...», στο άρθρο 24 ότι: «(...) 6. Η Επιτροπή Παρακολούθησης Έργων θα πρέπει να ολοκληρώνει την εργασία της για κάθε αίτηση πληρωμής το αργότερο εντός μηνός από την ημερομηνία υποβολής της, υπό τον όρο ότι ο φάκελος των δικαιολογητικών είναι πλήρης και ο φορέας έχει παράσχει όλα τα στοιχεία ή διευκρινίσεις που του έχουν ζητηθεί (...» και στο άρθρο 32 ότι: «(...) 2. Επιχειρήσεις των οποίων επενδυτικά σχέδια έχουν υπαχθεί στις διατάξεις του παρόντος Μέρους μετά την υπαγωγή τους και μέχρι την παρέλευση πενταετίας από την έκδοση της απόφασης ολοκλήρωσης

της επένδυσης, οφείλουν: α) Να τηρούν τους όρους της υπαγωγής (...). γ) Να μη διακόπτουν την παραγωγική δραστηριότητα της επένδυσης (...). δ) Να μην παύουν τη λειτουργία της επιχείρησης (...). στ) Να μην χρησιμοποιούν τα πάγια στοιχεία που έχουν ενισχυθεί για δραστηριότητες που αναφέρονται στο άρθρο 2 παρ. 2 για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 5 ετών από την απόφαση ολοκλήρωσης της επένδυσης αν το πάγιο στοιχείο αναφέρεται σε μηχανολογικό εξοπλισμό (...). 7. Β. Εάν ενισχυθείσα επιχείρηση παραβεί τις υποχρεώσεις υπαγωγής μετά τη δημοσίευση της απόφασης ολοκλήρωσης και έναρξης της παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης και εντός του οριζόμενου στην παράγραφο 2 χρονικού περιορισμού, επιστρέφεται το σύνολο ή μέρος της ενίσχυσης (...).

10. Στην κρινόμενη υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα:

11. Με την [REDACTED] αίτηση προς το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ο εκκαλών Συνεταιρισμός υπέβαλε στο πλαίσιο της Δράσης 7.1.γ του Μέτρου 2.1 του ΕΠ «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 - 2006» την επενδυτική του πρόταση «Εκσυγχρονισμός Ελαιουργείου» για την ενίσχυση του μηχανολογικού εξοπλισμού (αντικατάσταση παλαιού με νέο) του ελαιουργείου του, συνυποβάλλοντας, μεταξύ άλλων, την [REDACTED] έγκριση περιβαλλοντικών όρων από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κυκλάδων, την [REDACTED] έγκριση μελέτης αποχετευτικού συστήματος και διάθεσης αποβλήτων από το Πολεοδομικό Γραφείο Νάξου της Νομαρχίας Κυκλάδων και την [REDACTED] απόφαση του Νομάρχη Κυκλάδων περί ανανέωσης άδειας του ελαιοτριβείου του, με διάρκεια λειτουργίας αορίστου χρόνου για τον εξοπλισμό που λειτουργεί με ισχύ 56,3 kw. Στην παρ. 1.3.3 της ως άνω πρότασης ανέφερε την υπάρχουσα δυναμικότητα παραγωγικού εξοπλισμού, στην παρ. 2.5 δήλωσε ότι η υφιστάμενη δυναμικότητα της μονάδας του είναι 1.500 kg/h και δεν αναμένεται αύξηση αυτής μετά την υλοποίηση της επένδυσης, διότι το προς προμήθεια φυγοκεντρικό μηχάνημα είναι αντίστοιχης δυναμικότητας (900-1.500 kg/h), ενώ στην παρ. 4.1 παρέθεσε πίνακα προβλέψεων για την πενταετία μετά την έναρξη εργασιών.

12. Με το [REDACTED] έγγραφο, συνταχθέν τον μήνα Απρίλιο του έτους 2006 από το Τμήμα Δημοσίων και Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κρίθηκε επιλέξιμο το επενδυτικό σχέδιο του εκκαλούντος, χωρίς βαθμολογία και με προτεινόμενο προϋπολογισμό 240.000,00 ευρώ, υπό τον όρο της προσκόμισης εκ μέρους του εκκαλούντος, εντός προθεσμίας δύο (2) μηνών από τη λήψη της προέγκρισης του σχεδίου, μελετών εφαρμογής συστήματος ανάλυσης κινδύνων και κρίσιμων σημείων ελέγχων HACCP και ISO. Η Γνωμοδοτική Επιτροπή Έγκρισης Επενδυτικών Σχεδίου του άρθρου 14 της κυα 450/393393/5188/29.8.2001, με την [REDACTED] απόφαση προέγκρισης, συμφώνησε στην ένταξη του επενδυτικού σχεδίου του εκκαλούντος στο Μέτρο 2.1 του ανωτέρω επιχειρησιακού προγράμματος και ενέκρινε δυναμικότητα εννιακοσίων (900) τόνων ελαιοκάρπου ετησίως με ποσό ενίσχυσης 156.000,00 ευρώ, ενώ όρισε ως ημερομηνία έναρξης της επένδυσης την 27η.4.2006 και λήξης του έργου την 30η.6.2008. Ακολουθώντας, με την [REDACTED] απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εντάχθηκε η πρόταση του εκκαλούντος στο Μέτρο 2.1 του ως άνω ΕΠ και προβλέφθηκε, μεταξύ άλλων, ότι σε περίπτωση μείωσης του επιλέξιμου κόστους σε σχέση με το προβλεπόμενο αρχικό, θα μειωνόταν αναλογικά το ποσό της ενίσχυσης, η δε μείωση των προβλεπόμενων εργασιών (ποσοτήτων, όγκων, εμβαδών, δυναμικότητας) θα επέφερε αναλογική μείωση των ποσών ενίσχυσης, ανεξαρτήτως του εάν ο προϋπολογισμός θα διαμορφωνόταν σε επίπεδα υψηλότερα από τα προβλεπόμενα, ενώ δεν καθορίστηκε συγκεκριμένος αριθμός θέσεων απασχόλησης. Με την [REDACTED] απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων πιστοποιήθηκε η ολοκλήρωση του επενδυτικού του σχεδίου του εκκαλούντος Συνεταιρισμού και εγκρίθηκε η χορήγηση σε αυτόν ποσού 156.000,00 ευρώ, ως πρώτης και τελικής δόσης της ενίσχυσης.

13. Στις 3.10.2012 διενεργήθηκε επιτόπιος έλεγχος στις εγκαταστάσεις του εκκαλούντος από την Επιτροπή Παρακολούθησης Επενδυτικών Σχεδίων του Μέρους 2.1 αναφορικά με την τήρηση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων του και με το από 5.2.2013 Πρακτικό ελέγχου διαπιστώθηκε ότι (α) η επένδυση λειτουργούσε για τον σκοπό για τον οποίο επιδοτήθηκε, ως ελαιοτριβείο, εντούτοις

δεν ανταποκρινόταν στην καθορισθείσα δυναμικότητα επεξεργασίας εννιακοσίων (900) τόνων ελαιοκάρπου ετησίως, (β) δεν απασχολούσε το προβλεπόμενο προσωπικό, δεδομένου ότι υπήρχαν δύο εργαζόμενοι έναντι των επτά (7) εγκεκριμένων, (γ) δεν βρέθηκε, καίτοι επιδοτήθηκε, ο ζυγός ελαιοκάρπου που αγοράστηκε, όπως προκύπτει από το [REDACTED] σχετικό τιμολόγιο της εταιρείας «[REDACTED]», (δ) δεν ανανεώθηκε η [REDACTED] άδεια λειτουργίας της επένδυσης, λόγω μεταβολής του μηχανολογικού εξοπλισμού και (ε) ο επενδυτής δεν προσκόμισε την απαιτούμενη άδεια διάθεσης λυμάτων, ενώ δεν διέθετε πιστοποίηση κατά τα πρότυπα HACCP - ISO 9000, ούτε ανανεωμένη έγκριση περιβαλλοντικών όρων.

14. Τα ευρήματα του ελέγχου κοινοποιήθηκαν στον Αγροτικό Ελαιουργικό Συνεταιρισμό Δαμαριώνα Νάξου, με το [REDACTED] έγγραφο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και ο τελευταίος, με το [REDACTED] έγγραφό του, ζήτησε παράταση ενός μηνός, προκειμένου να απαντήσει επί των ευρημάτων. Με την από 16.9.2014 έκθεση ελέγχου της Επιτροπής Παρακολούθησης Πράξεων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου τα ευρήματα επιβεβαιώθηκαν και προτάθηκε, ως διορθωτικό μέτρο, η ανάκτηση του συνόλου της καταβληθείσας ενίσχυσης, ύψους 156.000,00 ευρώ, λόγω παράβασης εκ μέρους του επενδυτή των όρων υπαγωγής του στο ΕΠ εντός της καθοριζόμενης στο άρθρο 32 της κυα 450/2001 κρίσιμης πενταετίας από την ολοκλήρωση της επένδυσης και την έναρξη της παραγωγικής της λειτουργίας. Η ίδια εισήγηση περί ανάκτησης του συνόλου της καταβληθείσας χρηματοδότησης διατυπώθηκε και στο από 12.9.2014 Πρακτικό της Γνωμοδοτικής Επιτροπής Επενδυτικών Σχεδίων και Αιτήσεων Ενίσχυσης Μεταποίησης και Εμπορίας Γεωργικών Προϊόντων του Υπουργείου.

15. Με το με αριθμ. πρωτ. [REDACTED] έγγραφο ο εκκαλών Συνεταιρισμός υπέβαλε προς το Υπουργείο τις αντιρρήσεις του, ισχυριζόμενος ότι (α) ο στόχος της κατά τα ανωτέρω ορισθείσας παραγωγικότητας (επεξεργασίας του ελαιοκάρπου) δεν ήταν δυνατό στο παρόν στάδιο να επιτευχθεί, καθώς αυτή ήταν συνάρτηση των καιρικών συνθηκών, καθώς και των ασθενειών του φυσικού προϊόντος, (β) δεν επιδοτήθηκε ούτε τοποθετήθηκε ο προαναφερόμενος ζυγός

ελαιόκαρπου, γεγονός που βεβαιώνεται από την προμηθεύτρια εταιρεία, (γ) στο ελαιοτριβείο εργάζονταν κατά την κρίσιμη περίοδο επτά (7) άτομα, (δ) είχε κατατεθεί εκ μέρους του Συνεταιρισμού ενώπιον των αρμοδίων οργάνων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου συμπληρωμένο το [REDACTED] ερωτηματολόγιο για την ανανέωση της άδειας λειτουργίας του ελαιοτριβείου, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3982/2011 (Α' 143), η δε καθυστέρηση έκδοσης αυτής οφείλεται, μεταξύ άλλων, σε λόγους εκτός της σφαίρας ευθύνης του εκκαλούντος, (ε) για το ελαιοτριβείο υπάρχει ήδη εγκεκριμένη από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κυκλάδων μελέτη διάθεσης λυμάτων, (στ) σύμφωνα με το άρθρο 12 του ν. 4014/2011 (Α' 209), δεν απαιτείτο πλέον άδεια διάθεσης λυμάτων για δραστηριότητες κατηγορίας Α και Β, καθώς αυτή αντικαταστάθηκε από την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ή τις πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις αντιστοίχως. Συνεπώς, ο τρόπος διαχείρισης των αποβλήτων θα ενσωματωνόταν στις πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις κατά την ανανέωση της άδειας λειτουργίας, ενώ βάσει των προβλέψεων της ΚΥΑ Φ.15/4187/266 (Β' 1275/2012) η επιχείρηση απαλλάσσεται της υποχρέωσης εκπόνησης μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και έκδοσης απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) και (ζ) αναφορικά με την πιστοποίηση διαδικασιών HACCP, με το -ήδη προσκομισθέν- [REDACTED] έγγραφο του Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ) δηλώνεται ότι ο τελευταίος, ως δέκτης αιτημάτων για έλεγχο και χορήγηση βεβαιώσεων HACCP, δεν θα ανταποκρίνεται σε αιτήματα χορήγησης σχετικών βεβαιώσεων από τις 31.5.2006 και εντεύθεν.

16. Κατόπιν τούτων, η Διεύθυνση Προγραμματισμού και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με το από 12.12.2019 Υπηρεσιακό Σημείωμά της, στο οποίο αναφέρεται, πλην άλλων, ότι με την από 30.11.2012 (αριθμ. πρωτ. [REDACTED]) έκθεση αυτοψίας στο χώρο του εκκαλούντος της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού Κυκλάδων δεν διαπιστώθηκαν παραβάσεις σε σχέση με την εγκεκριμένη μελέτη διάθεσης λυμάτων ούτε ρύπανση προερχόμενη από τα απόβλητα του ελαιοτριβείου στο παρακείμενο ρέμα, εισηγήθηκε την ανάκτηση από τον εκκαλούντα της χορηγηθείσας ενίσχυσης, ποσού 156.000,00 ευρώ, ως αχρεωστήτως

καταβληθείσας. Ακολούθως, εκδόθηκε η [REDACTED], ήδη προσβαλλόμενη, ισόποση καταλογιστική πράξη, κατά της οποίας στρέφεται με την ένδικη έφεση ο εκκαλών, επικαλούμενος (α) αοριστία, έλλειψη ειδικής αιτιολογίας και πλημμελή ερμηνεία και εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου της ενίσχυσης, υπό την έννοια του καταλογισμού του με το συνολικό ποσό της ενίσχυσης, χωρίς αναλυτική αναφορά των πηγών προέλευσής του και σαφή επιμερισμό του κατά πηγή χρηματοδότησης, (β) παραγραφή της αξίωσης για την τήρηση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων του Συνεταιρισμού μετά την παρέλευση πενταετίας από την έκδοση της οικείας απόφασης ένταξης του επενδυτικού του σχεδίου στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 - 2006» και, σε κάθε περίπτωση, παραγραφή της απαίτησης του Δημοσίου για επιστροφή του καταλογισθέντος ποσού μετά τη συμπλήρωση εννέα (9) ετών από τη λήξη των ως άνω μακροχρόνιων δεσμεύσεων κατ' άρθρο 30 παρ. 4 του Κανονισμού 1260/1999 και (γ) παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας κατά τη διαπίστωση και καταγραφή των συγκεκριμένων -απλώς τυπικών- δημοσιονομικών παραβάσεων, καθώς και έκδοσης της προσβαλλόμενης απόφασης, λόγω της κατά τα ανωτέρω συμπλήρωσης του προβλεπόμενου χρόνου παραγραφής.

17. Με δεδομένα αυτά και σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά ανωτέρω, το Τμήμα κρίνει, κατά παραδοχή του σχετικού λόγου της υπό κρίση έφεσης, ότι η προς ικανοποίηση, δια της έκδοσης της προσβαλλόμενης πράξης καταλογισμού, απαίτηση για επιστροφή από τον εκκαλούντα Συνεταιρισμό του ως άνω ποσού των 156.000,00 ευρώ, ως αχρεωστήτως ληφθέντος στο πλαίσιο της οικείας συγχρηματοδοτούμενης Πράξης, έχει παραγραφεί, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 3 παρ. 1 του Κανονισμού 2988/1995, σε συνδυασμό με εκείνες του άρθρου 30 παρ. 4 του Κανονισμού 1260/1999. Τούτο διότι οι διαπιστωθείσες, εκ των αρμοδίων αρχών, παρατυπίες είναι διαρκείς και αφορούν στην παραβίαση των μακροχρόνιων δεσμεύσεων του αγροτικού Συνεταιρισμού, οι οποίες εκτείνονταν επί πέντε (5) έτη, ήτοι στο χρονικό διάστημα από 9.11.2006 (επομένη της ημερομηνίας έκδοσης της απόφασης ένταξης του επενδυτικού του σχεδίου στο ΕΠ «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση Υπαίθρου» προγραμματικής περιόδου

2000 - 2006) έως τις 9.11.2011. Από τις 10.11.2011 έπαυσαν να υφίστανται οι μακροχρόνιες κατά τα ως άνω υποχρεώσεις του και, παραλλήλως, η όποια δυνατότητα διάπραξης παρατυπίας αναφορικά με αυτές (άρθρο 3 παρ.1 εδ. β' του Κανονισμού 2988/1995). Συνεπώς, η πάροδος από το χρονικό αυτό σημείο (10.11.2011) της, προβλεπόμενης στο άρθρο 3 παρ.1 εδάφιο τέταρτο του Κανονισμού 2988/1995, απόλυτης και μη δεκτικής διακοπής προθεσμίας των οκτώ (8) ετών, που συνιστά το απώτατο χρονικό όριο παραγραφής κατά τον ως άνω Κανονισμό, χωρίς να έχει εκδοθεί απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης ή να επιβληθεί σε βάρος του ως άνω Συνεταιρισμού οιαδήποτε άλλη κύρωση ή μέτρο αποκαταστατικού χαρακτήρα αναφορικά με τις διαπιστωθείσες παρατυπίες επάγεται, σε κάθε περίπτωση, την παραγραφή της απαίτησης του Δημοσίου για την αποκατάσταση του ενωσιακού λογαριασμού της συγκεκριμένης επένδυσης στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα, και αυτό, διότι η σχετική διοικητική διαδικασία αναζήτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ολοκληρώθηκε με την προσβαλλόμενη πράξη καταλογισμού του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων στις 19.2.2020. Τούτου δοθέντος, παρέλκει η εξέταση των λοιπών λόγων έφεσης.

Ο Πάρεδρος Ευθύμιος Καρβέλης διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Με το άρθρο 103 του ν. 2362/1995 (ΦΕΚ Α' 247/27.11.1995) ως χρονικό σημείο έναρξης της πενταετούς παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου να απαιτήσει την επιστροφή χρηματικών ποσών, που στο πλαίσιο κοινοτικών πολιτικών καταβλήθηκαν αχρεωστήτως ή παρανόμως σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορίστηκε η ημερομηνία διαπίστωσης της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης, με την επιφύλαξη διαφορετικής ρύθμισης του δικαίου της Ένωσης («...εκτός αν διαφορετικά ορίζεται από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου»). Τέτοια διαφορετική ρύθμιση θεσπίστηκε, με άμεση, γενική και δεσμευτική ισχύ, με το άρθρο 3 παρ. 1 του μεταγενέστερου Κανονισμού 2988/1995 (L 312/23.12.1995), στο οποίο, ως εκ της ως άνω ρητής επιφύλαξης, παραπέμπει πλέον το άρθρο 103 του ν. 2362/1995. Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή -που δια της ως άνω παραπομπής υιοθετείται πλέον από τον εθνικό νομοθέτη με ταυτόχρονη σιωπηρή κατάργηση της ως άνω αρχικής υπό επιφύλαξη

ρύθμισης του άρθρου 103 του ν. 2362/1995- το χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής ορίζεται, σε περίπτωση επαναλαμβανόμενης ή διαρκούς παρατυπίας, ως η ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε η παρατυπία. Συνεπώς, το άρθρο 103 του ν. 2362/1995 δεν αντιτίθεται στο άρθρο 3 του Κανονισμού 2988/1995. Περαιτέρω, σε περίπτωση εφαρμογής μεγαλύτερης εθνικής προθεσμίας παραγραφής, όπως εν προκειμένω (πενταετής), η απόλυτη προθεσμία παραγραφής του άρθρου 3 παρ. 1 του ως άνω Κανονισμού συμπληρώνεται με την πάροδο χρονικού διαστήματος ίσου τουλάχιστον με το διπλάσιο της μεγαλύτερης αυτής προθεσμίας (βλ. απόφαση ΔΕΕ της 6^{ης} Φεβρουαρίου 2025 στην υπόθεση C-42/24). Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, κατά τον χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης απόφασης (19.2.2020) δεν είχε συμπληρωθεί η απόλυτη δεκαετής προθεσμία παραγραφής από την παύση της παρατυπίας (10.11.2011). Η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

18. Κατ' ακολουθίαν τούτων, το Τμήμα κρίνει ότι η ένδικη έφεση πρέπει να γίνει δεκτή. Ακολούθως, πρέπει να διαταχθεί η απόδοση του καταβληθέντος παραβόλου στον εκκαλούντα Συνεταιρισμό και, εκτιμωμένων των περιστάσεων, να απαλλαγεί το Δημόσιο από τα δικαστικά έξοδα του εκκαλούντος (άρθρα 310 παρ. 1 και 314 παρ. 3 εδ. β' ν. 4700/2020).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την έφεση.

Ακυρώνει την [REDACTED] πράξη καταλογισμού του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Διατάσσει την επιστροφή στον εκκαλούντα του καταβληθέντος παραβόλου.

Και

Απαλλάσσει το Δημόσιο από τη δικαστική δαπάνη του εκκαλούντος.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε σε διάσκεψη στις 25 Φεβρουαρίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ **Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΡΕΔΡΟΣ**
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ **ΑΘΑΝΑΣΙΑ-ΜΥΡΟΦΟΡΑ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στο ακροατήριο του Δικαστηρίου,
στις 13 Μαΐου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ